

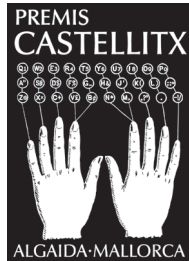
Ramon Lluís González Reverter

Diàlegs davant les flames de la foguera

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta
Certamen Literari de Castellitx*

ALGAIDA, 1994

Col·lecció Binària · Premis Castellitx · PC-1994-N-R-0113-0072

© del text: Ramon Lluís González Reverter

© de l'edició: Ajuntament d'Algaida, 2013

Coberta, maquetació i disseny de la col·lecció: Bartomeu Salas Mascaró

Coordinació editorial: Bartomeu Salas Mascaró

Ajuntament d'Algaida

C/ del Rei, 6 · 07210 Algaida (Illes Balears)

Tel.: 971 12 50 76 · 971 66 56 79

ajuntament@ajalgaida.net

premiscastellitx@ajalgaida.net

biblioteca@ajalgaida.net

www.ajalgaida.net

Queden totalment prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació, total o parcial, d'aquesta obra.

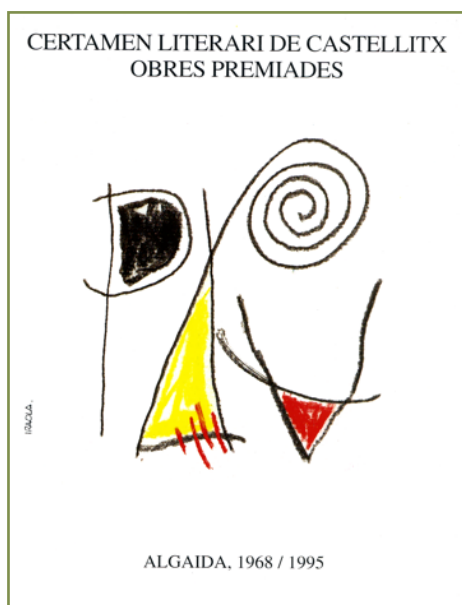
Ramon Lluís González Reverter

Diàlegs davant les flames de la foguera

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta
Certamen Literari de Castellitx*

ALGAIDA, 1994

L'any 1994 el Certamen Literari es convocà sota la denominació de *XVIII Certamen de Poesia i Prosa i XVI Concurs de Poesia Popular (Glosats) amb motiu de la Festa de Santa Maria de la Pau de Castelltix*. Es presentaren a concurs un total de cinquanta-set treballs. El Jurat va estar format pels senyors Pere Fullana Puigserver, Gabriel Janer Manila, Mulet Cerdà.

La narració *Diàlegs davant les flames de la foguera* de Ramon Lluís González Reverter fou publicada per primera vegada al recull *Certamen Literari de Castelltix. Obres premiades 1968/1995* (Algaida: Ajuntament d'Algaida, 1995).

La il·lustració de la coberta del volum que recull les obres guardonades als Premis Castelltix entre el 1968 i el 1995 és de Paco Iraola.

Diàlegs davant les flames de la foguera

16 DE MARÇ DE 1244. La tragèdia que s'acostava no atemoria els valerosos defensors de la fortalesa de Montsegur, darrer refugi dels càtars o albigesos. Milers d'homes reclutats per tot Europa i sota les ordres de la noblesa francesa eren disposats a arrasar l'últim bastió d'aquells obstinats heretges; a combatre a sang i foc la ciutadella, abrasant en la foguera els seus ocupants com d'altres croats havien fet cinc anys enrere a Mont-Aimé amb cent-vuitanta persones que van preferir morir cremats abans que abjurar. Acabarien així amb la infesta plaga que s'havia estès per països i regions com Bulgària, Albània, Flandes, Baviera, Lombardia, Catalunya, Languedoc i Occitània i que només gràcies a la repressió iniciada el 1198 pel papa Innocenci III, i a la posterior croada de 1208, havia pogut ser aturada. Des d'aleshores, la Inquisició va actuar severament contra qualsevol adepte o propagador de l'heretgia. La prova de tan cruel persecució la va donar l'abat Arnaud Amalric, legat papal, poc abans de l'assalt a la ciutat francesa de Besiers, el 22 de juliol de 1209, quan, en observar la preocupació dels cavallers croats davant la disjuntiva de com distingir entre càtars i catòlics, els va dir: «mateu-los a tots, que al cel Déu sabrà reconèixer els seus». Dos-cents mil soldats de fortuna, complint ordres rebudes, van assaltar la ciutat tot violant, assassinant, saquejant i incendiant sense contemplacions. No hi va haver cap supervivent dels seus seixanta mil habitants. Tot seguit, Besiers amb els carrers plens de cadàvers, va ser purificada pel foc. Amalric, cap de l'exèrcit croat, en

una carta va escriure a Innocenci III: «Els nostres no respecten rang, sexe, o edat. La venjança divina ha estat meravellosa».

Però allí, entre els murs de Montsegur una comunitat de dos-cents creients i els seus prefectes resistien el setge des de feia nou mesos, fidels a les seves creences i fermes en les seves conviccions, malgrat que el destí semblava haver-los girat les espatlles. Les penalitats sofertes per l'escassetat d'aigua i d'aliments durant un període tan llarg tornaven la situació insostenible. Les inhumanes condicions els van decidir a rendir-se després que el temple de Montsegur hagués estat, durant dotze anys, centre de pelegrinatge i símbol de la resistència albigesa contra l'Església catòlica i els exèrcits invasors de França. Aquell tràgic dia representà el final de les llibertats occitanes.

—Creus que aquests heretges suportaran molt encara? —va preguntar un soldat franc de l'exèrcit del duc de Borgonya al seu company d'armes durant el setge de la ciutadella.

—És ja un veritable miracle que aquesta gent encara resisteixi. Però ben pensat, potser encara és millor morir de fam que morir en la foguera -li va contestar mentre contemplava la fortalesa que s'aixecava desafiant i inexpugnable sobre un promontori rocallós i escarpat, amb la bandera vermella de la rosa-creu groga onejant sobre els merlets del castell.

—Què saps dels «homes bons» com els diuen alguns?

—Poca cosa, com gairebé tothom. Són una secta heretge que es divideixen en profetes i creients, que defensen l'existència del bé i del mal, que justifiquen el suïcidi i rebutgen les jerarquies eclesiàstiques, els sacraments i el culte a les imatges. Pretenen l'*endura*, és a dir, la puresa de costums i la senzillesa de vida. La qual cosa els proporciona prou èxit entre la xusma. Sí, el populatxo els dóna bona acollida per la seva doctrina igualitària i les seves crítiques a la possessió de béns de l'Església catòlica. El seu exemple d'ascetisme capta l'admiració dels occitans. Caritat, humilitat, dignitat i puresa d'esperit són algunes de les seves qualitats, que en conjunt els reporten les simpaties populars i la protecció de molts senyors feudals... i també de certs nobles.

—No m'estranya que predicant aquestes idees tinguin tanta difusió i que la mateixa Església, defensant els seus interessos, els consideri heretges i tracti d'exterminar-los amb les croades.

—Has d'anar amb compte amb les teves paraules, Bernat. Amb aquests comentaris t'hi jugues la pell.

—Ho sento molt. Tens raó —es va disculpar el soldat a qui la seva joventut havia fet expressar lliurement i amb tota sinceritat la seva opinió sense reparar en les possibles conseqüències—. Procuraré ser més prudent d'ara endavant. Però, si et plau, conta'm més coses dels càtars.

—D'acord, però has de prometre'm que aprendràs a controlar la teva llengua —afegí el veterà soldat, que observant l'afflicció del seu company es decidí a continuar—. Conviuen en comunitats que fan a la vegada de seminaris i de tallers artesans. Preguen constantment i practiquen estranys rituals. Fins i tot, es diu que tenen una tècnica secreta que els permet separar l'ànima del cos i després tornar a la vida. A més a més, tenen prohibit jurar en fals, la mentida i matar persones o animals encara que sigui en legítima defensa.

—Si són tan pacífics, per què lluiten com a veritables dimonis?

—Alguns d'ells realitzen un pacte anomenat *convivenza* que els permet combatre. Queden dispensats temporalment de les seves normes. Més tard, reben el perdó pels seus pecats. El cert és que malgrat que el seu codi de conducta no admet la violència, ens han donat feina en diverses ciutats, sobretot a Tolosa on, en ser reconquerida pel comte Ramon IV el 1218 va morir Simó de Montfort amb el cap esclafat per una pedra i també el seu germà Guiu. Afortunadament per a França, el rei Pere d'Aragó havia mort cinc anys abans a Muret.

Efectivament, la mort de Pere I de Catalunya i II d'Aragó el 12 de setembre a les portes de Muret, va suposar la derrota de les tropes catalanes i la seva retirada final d'Occitània, amb importants conseqüències polítiques posteriors com la definitiva renúncia de la corona d'Aragó als territoris del nord dels Pirineus, malgrat que Catalunya estava íntimament emparentada amb el Llenguadoc per llaços de cultura i llengua. Més tard, aquesta renúncia seria ratificada al tractat de Corbeil el 1258 pel nou rei d'Aragó Jaume I.

Al capvespre, entre els murs de Montsegur, propietat d'Esclarmunda de Foix, esposa de Jordà III, vescomte de Gimoés i baró de Tèrrida, l'escena que es desenvolupava al pati d'armes de la fortalesa resulta-

va patètica i sublim al mateix temps. Després de recitar la pregària del pater, el bisbe va anar administrant el *consolamentum* a tots els membres de la comunitat posats de genolls. La pallidesa d'aquella gent denunciava la frugalitat dels seus àpats, que gairebé no contenien aliments d'origen animal i que a més dejunaven amb pa i aigua tres dies cada setmana. Només una gran força espiritual els permetia continuar vivint. Començant per l'anciana Esclarmunda, el bisbe va anar imposant les seves mans una darrera l'altra per al perdó dels pecats. L'esmentat sagrament només es rebia quan un creient desitjava convertir-se en prefecte o en casos d'extrem perill per a una comunitat, com les presents circumstàncies recomanaven de fer-ho a Montsegur. Dues-centes vegades van sonar les mateixes paraules: «Vols rebre el bateig espiritual, pel qual és donat l'Esperit Sant?».

En finalitzar, el bisbe alçà les seves mans vers el cel i exclamà:

—Jesucrist va fer aquest sant bateig de la imposició de les mans. L'Església de Déu l'ha mantingut des dels apòstols fins avui i ha arribat d'homes bons en homes bons fins aquí i ho farà fins a la fi del món.

Baixà els braços contemplant afligit el seu desventurat poble. Per tal d'aixecar l'abatuda moral, va somriure amb solemne altruisme i pronuncià aquest sermó:

—Anomenem la croada contra els creients Guerra Santa quan mai ha existit una lluita més ferotge i despietada. Recordeu la matança dels germans de Béziers. Ens acusen d'heretgia per dissimular els seus propòsits de conquesta... El nostre únic pecat és desitjar viure en pau, però tots sabem que ni a França ni al papa els interessa la nostra existència ja que volen apropiarse de les nostres terres. Jesús va venir per portar la llum a aquest món de tenebres, però l'home sempre corromp les seves ensenyances i confon la justícia amb l'ambició. Els croats ens ofereixen l'absolució i la llibertat a canvi de renunciar a la nostra fe. I, com els germans de Mont-Aimé, els hem dit: «morir cremats abans que abjurar». Ells ens van ensenyar el camí i el seu martiri els ha portat vers l'Altíssim. Aquesta nit afrontarem la foguera de la Inquisició, però no és una prova de dolor sinó d'estima a Déu. Per tot això, us demano que no guardeu rancúnia als vostres botxins, perquè abans de l'alba viurem eternament al paradís. Teniu fe i confieu en les meves paraules. Fills meus, aneu amb

Déu i que l'Esperit Sant ens assisteixi.

A continuació, els càtars es van retirar cap als seus respectius habitatges als edificis adossats a les muralles. Tothom devia acomiadar-se de la família i preparar-se per al darrer viatge. Després d'una breu reunió amb el Consell dels prefectes del castell, Guillem de Montauban va arribar a la seva llar on l'esperava la seva esposa cosint tranquil·lament.

—Quines notícies portes? —preguntà.

—No cap, Míriam. Però és millor no fer-se falses il·lusions ja que la nostra esperança va desaparèixer amb la mort del rei Pere a Muret i l'excomunió del comte Ramon VI.

—Per què aquesta gent mesquina, ansiosa de guerra, és enviada contra nosaltres pel Sant Pare? Per què ens persegueixen com a gossos rabiosos? Per què l'Església de Roma predica la pau entre els homes i, malgrat això, ens combat amb tota la força de les seves armes? Per què aquesta horda nascuda del dimoni i vinguda de tot Europa lluita amb les hosts del pontífex contra un poble tan pacífic com el dels creients?

—No tinc resposta a les teves preguntes. Només puc dir-te que l'horda que ens assetja són llops disfressats de corders, xusma reclutada per a la guerra, per imposar l'ambició de França i del papa Innocenci IV. Desitgen la nostra terra i no s'aturaran fins anihilar-nos emprant tota mena de violències i crueltats. Però recorda les paraules de Jesús: «Benaventurats els pacífics perquè seran anomenats fills de Déu i els perseguits perquè d'ells és el regne del cel»... Ningú no escapa de la justícia divina i els que a ferro maten a ferro moren. Simó de Montfort encapçalà la croada contra els creients i va morir amb el cap esclafat per una pedra llançada pels seus enemics. No, nosaltres no desobeïrem els sagrats manaments i acatarem la voluntat del Senyor, fins i tot en aquests moments anguniosos.

—Amén —manifestà Míriam de Minerve, la serenitat de la qual contrastava amb els exaltats ànims dels assetjadors.

—Hem de continuar mantenint la calma. Continuar donant exemple de fermesa i afrontar la mort amb el valor que ens caracteritza. No existeix major virtut que entregar la vida com a prova d'amor a l'Altíssim. Ell premiarà el nostre sacrifici atorgant-nos la vida eterna i les nostres ànimes viuran per sempre als prats celestials.

—Em reconforta la fortalesa del teu esperit, Guillem. Només desitjo

que la mort m'arribi al teu costat mentre prego al Senyor.

Guillem agafà la seva dona per les espatlles, l'abraçà i la va mirar fixament amb els ulls plens de llàgrimes.

—Sento molt haver de dir-t'ho, Míriam. El teu desig no podrà fer-se realitat ja que he estat un dels elegits pel Consell per a salvaguardar el tresor. De sobre saps que hauria preferit romandre aquí per compartir l'amarg pas que us espera, però els prefectes han decidit que quatre homes joves i forts portin el Sagrat Calze a lloc segur, lluny d'aquestes terres, on encara existeixi la pau i puguem seguir predicant la doctrina de la nostra religió. No és cap deshonra de confessar-te que triaria morir amb tu, abans que continuar viu sabent que mai més tornaré a veure't. Sé que el cos és una cosa efímera i que només l'esperit és immortal, però crec que és l'hora de parlar-te de la immensa felicitat que he sentit durant els anys del nostre matrimoni, compartint el pa i el formatge, les alegries i les tristeses, el goig i les desgràcies... Has estat una bona esposa i t'estic agraït, però he estat triat per a la missió pels prefectes i compliré amb el meu deure... encara que a disgust.

Resultarà menys suportable romandre sol al món dels vius que morir a la pira amb la resta de la família creient. Però la glòria de Déu necessita algú que vulgui sacrificar-se amb el penós encàrrec de mantenir viva la fe. I encara que tu moris consumida pel foc, el teu record seguirà al meu cor fins que tornem a trobar-nos al Més Enllà.

La seva comprensiva muller va obrir un armari i va treure un hàbit de llana negra amb caputxa que oferí al seu marit.

—És el meu regal d'acomiadament. Era una sorpresa —comentà ella sense retrets.

—Gràcies, estimada —va respondre Guillem abraçant-la amb afecte i tendresa—. El portaré allí on vagi.

—Com sortireu d'aquí?

—Ens enterrarem abans d'obrir les portes de la ciutadella. En la seva avidesa d'acabar aviat amb tots nosaltres, els croats no s'entretindran amb gaires registres. S'afanyaran a escorcollar les dependències del castell i correran a contemplar la patètica escena de la foguera. Els enganyarem fàcilment perquè ells no sospitaran cap estratagema. Mentre es diverteixen amb el martiri dels creients, nosaltres ens despenjarem per les

parets de Montsegur i emparats en la foscor de la nit ens allunyarem tan de pressa com puguem. Ens dirigirem vers Catalunya. Per sort el camí està ple d'amics. Ells ens proporcionaran recer i aliments.

—Sigueu prudents i no confieu en estranys.

—Som conscients de la nostra responsabilitat ja que el Sant Grial, la copa en la qual va beure Jesús a l'Últim Sopar, no ha de caure en mans enemigues, buscarem gent humil i de bon cor, persones dignes de guardar el més preuat tresor de la humanitat. Tard o d'hora trobarem a qui de veritat mereixi l'honor de la seva custòdia. I ara, permet que m'acomodi del nostre fill abans d'anar a amagar-me.

Montsegur, el darrer reducte del catarisme, inexpugnable fortalesa de difícil accés situada sobre un promontori rocallós a uns mil metres d'altura, es va lliurar a Hugo d'Arcis, senescal de França, les tropes del qual no havien pogut conquerir el castell després de nou mesos de setge. Al pati d'armes els creients observaren immutables com els seus capturadors anaven encadenant-los per conduir-los a tots plegats vers una pira disposada en un prat no gaire llunyà.

Ramon, un adolescent de dotze anys, fill de Guillem de Montauban i de Míriam de Minerve, va contemplar en silenci les cadenes que els posaven els soldats francs.

—Per què ens persegueixen, mare? Potser la nostra religió és falsa?

—Ens diuen heretges i ens persegueixen per evitar que prediquem el dogma. Els catòlics ens anomenen catarcs però som tan bons cristians com ells... o potser millors.

—Llavors, per qué el Sant Pare tolera aquesta guerra contra nosaltres?

—Perquè defensem la senzillesa de vida i des de la nostra pobresa critiquem els béns de l'Església catòlica —contestà Míriam acostumada als lúcids raonaments del seu fill.

Mentre una comitiva formada per dos-cents quinze creients, encapçalats per Esclarmunda de Foix i el bisbe albigès, sortien de Montsegur entonant pregàries i càntics, Ramon es fixà en les creus dels soldats que els fustigaven i va preguntar de bell nou a la seva mare:

—Com és possible adorar l'instrument de tortura on va morir Jesús?

—L'Església de Roma presenta moltes contradiccions, fill meu. No fa

gaire temps, el propi Sant Pare va criticar els costums antievangèlics de l'episcopat local i, tanmateix, ens combat a nosaltres sota l'acusació d'heretgia. Tot perquè som una amenaça. La nostra senzillesa de costums i respecte envers els altres, els fa témer que el catarisme es difongui pels seus territoris. Però ignoren el nostre valor davant el patiment, que perdonem les ofenses i que sabem morir amb dignitat encara que sigui martiritzats a la foguera. La mort ens allibera de la presó carnal i ens porta directament al cel. Recorda les ensenyances: «el món és el purgatori, un lloc de càstig i expiació que serveix de penitència per a l'ànima».

—Hem de morir necessàriament?

—No morirem, fill. Només ens desprendrem del cos com ho van fer els antics màrtirs de l'Església durant les persecucions romanes. El nostre esperit és immortal i anirà al paradís on ens espera el veritable Déu per jutjar-nos amb la seva infinita bondat i atorgar-nos la vida eterna.

—No et fa por la mort física, mare? —va preguntar Ramon per tal de conèixer les sensacions dels grans, però sentint-se a la vegada confortat pel valor de la seva mare.

—Tinc por, però confio en la fe per superar el suplici de la foguera. Agafa't ben fort a la meva mà, ocupa la teva ment en una pregària i no sentiràs dolor. Escolta com canten els nostres germans per demostrar la seva fortalesa espiritual als botxins de la Inquisició! No ploris, fill meu... És una lluita que guanyarem ja que aquesta mateixa nit estarem davant el tron celestial.

El noi va fer un somriure i exclamà amb orgull:

—No t'amoïnis, mare. No ploro per por a morir, sinó d'emoció perquè aviat tindrè l'oportunitat de veure Déu.

L'enigma dels càtars, del grec *katháros* (purs), no està gens clar a hores d'ara. Constitueix un capítol inexplicable més de l'edat mitjana, però la seva victòria queda recollida en les paraules d'un soldat franc, qui sorprès per l'estranya escena que contemplaven els seus ulls, dels càtars cantant himnes joiosos mentre agonitzaven entre les flames, va exclamar:

—Em pregunto qui ha guanyat aquesta guerra.

Poc després de la immolació, Imbert de Sales, un dels pocs supervivents de Montsegur, va declarar davant les autoritats eclesiàstiques de Carcassone que el tresor càtar, el Sant Grial o Sagrat Calze que va uti-

litzar Jesús durant l'Últim Sopar, custodiat per la seva comunitat, havia estat salvat la nit del sacrifici per un grup d'homes que es van despenjar per les parets del castell i les esquerpes vessants de la muntanya, fugint cap a terres llunyanes durant la nit.

Actualment, l'esperit del catarisme segueix viu a Occitània en les seves cançons, contes infantils, dites populars, costums i tradicions. La resistència de Montsegur simbolitza el desig de llibertat d'un poble privat de les seves arrels. L'origen, vida i desaparició dels càtars representa, encara avui, un dels misteris més extraordinaris de la història de la humanitat.

